Koulun liikkumissuunnitelman (pääkaupunkiseutu) työpohja

Kalle Toiskallio ja Michelle Wood

Työpohjan käyttöohje

Tämä työpohja on tarkoitettu käytettäväksi *Koulun liikkumissuunnitelman ohjeen* rinnalla. Työpohjassa koulun liikkumisuunnitelman laatiminen on jaettu yhdeksään vaiheeseen, samoin kuin *ohjeessa.*

Vaiheiden otsikoiden yhteydessä esitetty ajoitus on suuntaa antava maksimiaika, jota enempää kuhunkin kohtaan ei kannata käyttää. Valmistelevat työvaiheet yksi ja kaksi voivat selvitä yhden tapaamisen aikana ja esimerkiksi suunnitelman toteutusvaihe voi viedä, aiheesta riippuen, enemmänkin aikaa kuin työpohjassa ehdotettu kolme kuukautta.

Vaihelaatikoissa harmaalla kirjoitettu teksti on tarkoitettu korvattavaksi koulun omalla tekstillä. Musta teksti muistuttaa tiiviisti ohjeen pääkohdista. Musta teksti voidaan poistaa lopullisesta liikkumissuunnitelmaversiosta.

Työpohjassa esitetty ajoitus perustuu ideaaliprosessiin, joka alkaisi maalis-huhtikuussa valmistelulla ja toukokuussa tehtävällä ensimmäisellä liikkumistutkimuksella. Työ olisi kesätauolla kesä-elokuun. Työ jatkuisi syyskuussa ja päättyisi huhtikuussa. Tällä ajoituksella prosessiin olisi mahdollista sisältyä 2-3 liikkumistutkimusta, jotka edustaisivat erilaisten vuodenaikojen tuottamia olosuhteita ja suosimia kulkumuotovalintoja. Lisäksi tällainen ajoitus mahdollistaisi liikkumissuunitelmatyön paremman integroinnin keväisin laadittavaan koulun opetussuunnitelmaan.

Työpohjan liitteenä on muutamia kyselymalleja kouluille. Parasta on toki laatia oma kysely omiin tarpeisiin, ja opetella samalla oppilaiden kanssa kyselylomakkeen tekoa.

1. Koulun tunnistamat liikenne- ja liikkumisongelmat (1. kk)

Otetaan alustavaksi lähtökohdaksi jokin oman koulun arkea vaivaava puute, hankaluus koulun tai lähistön liikennejärjestelyissä, -varusteissa, -tavoissa tai -käytännöissä. Tämän vaiheen kesto voi olla yhdestä palaverista kuukauteen. Kannattaa aloittaa tämä vaihe jo helmi-maaliskuussa, jotta huhti- tai seuraavan lukuvuoden syyskuussa oltaisiin hyvässä aloitusvalmiudessa.

Esim. “aamuralli”, liian vähän suihkuja ja vaatekaappeja, pyöräpaikat suojattomia, skootterit valtaavat jalkakäytävät.

2. Rehtorin tuki ja vastuuhenkilöiden nimeäminen (2. kk)

Varmistetaan rehtori tuki ja kootaan vastuuhenkilöiden ryhmä. Jos kokoustaminen pelkästään liikkumissuunnitelman vuoksi tuntuu raskaalta, kokouksia voi pitää esimerkiksi muiden kokouksien yhteydessä tai vaikkapa koulupäivän mittaan, asiaan liittyvien avainhenkilöiden muutoinkin tavatessa. Tiedon täytyy toki kulkea kaikille, esim. sähköisesti. Tämäkin valmisteluvaihe on hyvä aloittaa jo keväällä, esimerkiksi maaliskuussa.

-Rehtorin rooli:
-Vastuuhenkilö(t):
-Opettaja(t):
-Ympäristötiimi tms?:
-Oppilaskunta:
-Oppilaat ympäristötiimiissä?
-Luokan yhteysoppilas?
-Vanhempien rooli?

-Yhteistyömahdollisuudet koulun muiden projektien kanssa?
-Yhteistyömahdollisuudet muiden koulujen tai yhteistyötahojen kanssa?

3. Koulun liikkumistutkimus (3. kk)

Tämä on ensimmäinen konkreettinen ja laajemmin näkyvä vaihe. Siinä on työtä paljon enemmän kuin vaiheissa ja yksi ja kaksi, mutta se kannattaa toteuttaa intensiivisenä vaiheena, jotta keli (=tienpinnassa vaikuttava sää) olisi suunnilleen samanlainen koko tutkimusjakson ajan. Selvitetään, paljolti oppilasvoimin, kouluun ja koulusta liikkumista ja koulun liikenneolosuhteita ja liikenteessä liikkumisen varusteiden määrää ja kuntoa. Kohteena on oppilaiden lisäksi koko koulurakennuksessa säännöllisesti, esimerkiksi viikottain käyvien liikkuminen. Tutkimuksen painopiste kannattaa kohdistaa ensimmäisessä vaiheessa valituihin ongelmakohtiin. Jos pyöräkatoksen rakentaminen on tavoitteena, tutkitaan tarkemmin pyöräilyä ja sitä tukevia varustuksia. Jos polttopisteessä on kulkumuotojakauma (=mitä liikennemuotoja käytetään koulu/työmatkoilla), selvitetään tarkemmin sitä, miten ja mistä kouluun tullaan.

3.1 Koulun perustiedot (valitaan/täydennetään/korvataan oman koulun kannalta mielekkäät)

- ylä/alakoulu, erityiskoulu (millainen)?
- koulun sijainti ja ympäristö: kantakaupunki vai lähiö, puistomiljöössä, onko lähellä asutusta, suuria tapahtumakeskuksia jne.
- oppilaiden sekä opetus- ja muun henkilökunnan määrä?
- rakennuksen kerrosneliöt ja koulualueen pinta-ala?
- koulun tilojen ulkopuolinen käyttömäärä?
- näköpiirissä olevat laajennus-, muutto-, korjaussuunnitelmat
- autojen, kaksipyöräisten pysäköintipaikkojen lukumäärä ja sijainti koulun pihassa/lähistöllä

3.1.1 Liikkumismahdollisuuksien perustiedot

Toimia
- onko työn alla kestävän kehityksen suunnitelmaa tai liikenneturvallisuussuunnitelmaa?
- järjestetäänkö pyöränhallinnan ja korjaamisen kursseja, kävelevä/pyöräilevä koulubussi –tyyppistä toimintaa?
- onko koululla kirjattua liikennepolitiikka? Esimerkiksi mahdolliset oppilaiden pyöräilyrajoitukset
-onko vanhemmille osoitettu soveliaat saatto- ja noutokohdat kadun varressa, jotta koulun pihalla tai edustalla ei syntyisi “aamurallia”
- kulkutavat leirikouluihin, retkille, työharjoitteluun yms.
- huolto- ja jakeluliikenteen portit ja/tai ajoreitit

Olosuhteita
- joukkoliikenneyhteydet koulun läheisyydessä ?
- kulku-, etäisyys- ja aikataulutiedot (esimerkiksi n krt/tunnissa koulupäivän aikana) joukkoliikenteestä?
- eri kulkutapojen reitit tai kulkukäytävät ?
- koulun sijainti suhteessa liikenneyhteyksiin ja asutukseen ?
- lähikatujen läpiajokiellot ja kavennukset, töyssyt?

Varustuksia
- pysäköintipaikat ja niiden maksullisuus tai muut rajoitukset?
  - autot

- mopot
- polkupyörät

- pysäköinti avokentällä, katoksen alla, sisähallissa?
  - autot
  - mopot
  - polkupyörät
- suihkujen määrä henkilökunnalle/oppilaille?
- pyöräilyvarusteiden säilytyspaikat?
- joukkoliikenteen aikataulutiedot monitorissa/ilmoitustaululla

3.2 Liikennemuotovalinnat ja oppilaiden koulumatkakokemukset

Huom! On aina kysyttävä vanhemmilta lupaa oppilaiden koulumatkoja koskeviin kysymyksiin.

- jalankulun, pyöräilyn, joukkoliikenteen ja yksityisautokyydin kulkutapaosuudet oppilailla ja henkilökunnalla (eli kuinka moni tuli tutkimuspäivän alussa koulurakennukseen kullakin liikennemuodolla)
- vaarallisen, pelottavan ja mukavalta tuntuvat paikat koulumatkalla: oppilaat kirjaavat itselle merkittävät koulumatkansa paikat esim. karttaan tai laativat muun listan. Pitkämatkalaiset voivat merkitä esimerkiksi koulua lähimmät kaksi kilometriä.

3.3 Tutkimusmenetelmät

- “Käsi ylös ne jotka tulivat kouluun tänä aamuna x-tavalla” –kysely
- web/paperilomakekysely (esimerkkikysymyksiä tämän työpohjan lopussa)
- kulkutapojen laskeminen kadunvarressa tai koulun pihalla
- autojen ja kaksipyöräisten pysäköintipaikkojen, suihkujen, vaatekaappien ym. varustusten määrän laskeminen ja suhteellisen sijainnin kuvaus (koulun edustalla vs. takapihalla, kulkureitillä vs. syrjässä jne.)
- oppilaiden vapaamuotoiset kirjoitelmat jostain liikkumissuunnitelman aiheesta

3.4 Koulun liikennepolitiikan tarkistus

Ovatko liikkumissuunnitelman teemat ja sen laatimisen aikana pohditut seikat sopusoinnussa koulun nykyisen liikennepolitiikan kanssa?

- pyöräilyrajoitukset ala-asteen oppilaille?
- vaikutetaanko liikennemuotovalintoihin vai vastataanko vain ilmenneeseen tarpeeseen (lisätään autojen p-paikkoja jne.)

4. Liikkumissuunnitelman tavoitteiden tarkennus ja pääelementit (4. kk)

Tavoitteet, yksi tai muutama, kannattaa määritellä realistisiksi, mitattaviksi ja osoitettaviksi. Tässä kohdassa siis tarkistetaan alkuperäiset yleiset tavoitteet ja tarvittaessa muokataan tai tarkennetaan niitä liikkumistutkimuksen tulosten perusteella.

Liikkumistutkimuksen aihe tai pääelementti?
- kulkutapajakauman muutos?
- tietyn liikennemuodon fasilitointi?
- liikenneolosuhteiden parannus?
- jokin muu?

Liikkumissuunnitelman polttopiste?
- kulkutapajakauman muutos erityisesti pyöräilyn osalta?
- minkä liikennemuodon fasilitointi ja miten?
- minkä liikenneolosuhteen parannus?

Liikkumistutkimuksen päätavoite?
-päätavoitetta tukeva(t) alatavoit(t)e(et)?

Millaisia yhteyksiä liikkumissuunnitelmalla on koulun muihin mahdollisiin suunnitelmiin?

5. Toimintasuunnitelma liikkumissuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi (5. ja 6. kk)

Kirjataan, mitä konkreettisesti tehdään, jotta tavoitteet saavutetaan. Tämä vaatii todennäköisesti enemmän paneutumista ja taustatyötä kuin mikään muu liikkumissuunnitelman vaihe.

Mitä konkreettisia toimia liikkumissuunnitelman aihe, fokus ja tavoite edellyttävät?
Miten niiden toteutumista mitataan ja merkitään muistiin?
Kuka/ketkä tekevät mitäkin?
Millä aikataululla toimenpiteet tehdään?
- aloitus- ja määräajat (pvm)
- tarvittavien resurssien ennakointi
- tietoa?
- rahaa?
- lupia?
- kontakteja?
- yhteistyötahoja (HSL, kaupungin liikennesuunnittelu, lähialueen toimija)?

6. Liikkumissuunnitelman markkinointi (7. tai 12. kk)

Markkinointi tarkoittaa tässä joko
-liikkumissuunnitelman ja erityisesti sen toimintasuunnitelman tavoitteiden toteuttamisen markkinointia, esimerkiksi valittujen kohderyhmien tietoisuuden

lisäämistä tietyissä liikenteessä liikkumisen teemoista
TAI
-liikkumissuunnitelman saavutusten markkinointia

Jos liikkumissuunnitelman pääteemana on konkreettinen liikenteen infrahanke (pyöräkatos, suojatie, hidastetöyssy tms.), markkinoinniksi voi riittää tiedottaminen valittuja kohderyhmiä suunnitellusta tai toteutetusta hankkeesta.

Jos pääteemana on
- kulkutapajakauman muutos
- muu asiaan liittyvä tiedonhankinta
- yhteistyö- tai suunnitteluprosessi koulun ulkopuolisen toimijan kanssa

markkinoinnin muotona voi olla vuorovaikutuksen luominen tiettyjen koulun ja tiettyjen kohderyhmien välille. (toki infrahankekin vaatii vuorovaikutusta eri tahojen kesken)

Kohderyhmänä ovat
- kaupungin koulu- ja liikenneviranomaiset
- oppilaat
- oppilaiden huoltajat
- koulun opettajat ja muu henkilökunta
- lähialueen toimija, kauppias tms.

Kanavina käytetään
- Wilmaa
- sähköpostia
- reissuvihkoa
- lentolehtisiä
- esitteitä
- koulun web-sivua
- liikkumisuunnitelman omaa web-sivua/blogia
- Internetin sosiaalisia medioita
- paikallista sanomalehteä
- radio/televisioesiintymisiä
- aamunavauksia
- keskusradiota
- vanhempainkokouksia
- koulun johtokuntaa
- koulun teemapäiviä, yleisötapahtumia ja muita tempauksia
- koulun sisäisiä ja koulujen välisiä työryhmiä

7. Liikkumissuunnitelman luonnoksen kirjoittaminen ja hyväksyminen (8. kk)

Koulun liikkumissuunnitelman ohjeen ja tämän työpohjan kohtien 1 - 7 perusteella kootaan koulun liikkumissuunnitelman luonnos. Mikäli tähän mennessä ei ole käsitelty oman koulun liikkumissuunnitelmaa kunnan koulutoimen tai HSL:n kanssa, käsitellään luonnosta heidän kanssaan viimeistään tässä vaiheessa.

Koulumme liikkumissuunnitelmaluonnoksesta pyydetään kommentit
- kunnan koulutoimen x tehtävistä vastaavilta (henkilö(t) jos tiedossa)
- kunnan liikennesuunnittelulta (henkilö(t) jos tiedossa)

Valmiin liikkumissuunnitelman allekirjoittavat
- koulun rehtori
- koulun liikkumissuunnitelmatyötä vetävä(t) opettaja(t)
- kunnanjohtaja tai muu mahdollisimman korkea-arvoinen henkilö
- HSL:n edustaja (Leena Rautanen-Saari)

8. Liikkumissuunnitelman toteutus (9.-11. kk)

Toimintasuunnitelman (kohta 5 yllä) toteutus.

Suunnitelma toteutuu osittain seuraavien projektien työn myötä:
- projektin a nimi
- projektin b nimi

Toimintasuunnitelmassa ja sen aikataulussa pysymisestä vastaa
- (henkilön nimi)

Muita vastuu/yhteyshenkilöitä ovat
- kunta: (henkilön nimi)
- HSL: (henkilön nimi)
- muut: (henkilön nimi)

9. Liikkumissuunnitelman seuranta ja jatkokehitys (12. kk tai kun suunnitelma on toteutettu)

Liikkumissuunnitelman toteutus
- onnistui täysin, koska…
- onnistui / epäonnistui seuraavilta osin:
- keskeytyi, koska…

Toimintasuunnitelman haasteellisin osa oli…

Yhteistyö tahojen x, y… kanssa sujui….

Alkaen x kuussa y vuonna, seuraava liikkumissuunnitelma keskittyy/kohdistuu…

Yhteystietoja:
HSL:n koulujen yhteyshenkilö Leena.Rautanen-Saari@HSL.fi, p. 050 389 8970

Kunnan koulutoimen yhteyshenkilö:

Kunnan liikennesuunnittelun yhteyshenkilö:

Muita:

Muita merkintöjä:

Liitteet: Esimerkkejä liikkumistutkimuksen vaaranpaikkateeman pohjaksi: Liikenneturvan kyselyitä oppilaille, opettajille ja vanhemmille. Kauniaisten kampanjajuliste "Grani goes green".

KOULUMATKAN VAARANPAIKKAKARTOITUS

OPPILAILLE

Tällä lomakkeella selvitetään sinun koulumatkasi mahdollisia vaarallisia paikkoja kuten katuja, risteyksiä ja tienylityksiä. Voit käyttää tarvittaessa oman alueesi karttaa apuna. Jos haluat kirjoittaa tai piirtää useista vaarallisista paikoista, pyydä opettajalta uusia lomakkeita. Jos kuljet koulumatkat koulukuljetuksessa, voit vastata kysymyksiin siitä huolimatta. Palauta lomakkeet opettajalle.

Kirjoita vastauksesi kysymyksiin ja ympyröi oikea vaihtoehto.

Kunta_____

Koulu _____

Luokka_____

1. Mikä on koulureittisi vaarallisin paikka? Nimeä kyseinen paikka (esimerkiksi Jokikadun ja Ratakadun risteys).

_____

2. Paikka on vaarallinen, kun kuljen

1 jalan 2 pyörällä 3 mopolla

4 henkilöautossa 5 bussilla

6 koulukuljetuksessa

3. Piirrä tähän kuva vaarallisesta paikasta.

LIIKENNETURVA

4. Miksi paikka on mielestäsi vaarallinen?

_____

_____

_____

_____

_____

LIIKENNETURVA

5. Mitä mielestäsi voitaisiin tehdä, jotta liikenneturvallisuus tässä paikassa paranisi?

_____

_____

_____

_____

6. Laadi itsellesi turvalliset toimintaohjeet piirtämääsi paikkaan. Mieti, mitä liikennesääntöjä sinun tulee siinä noudattaa ja mitä muuta sinun kannattaa ottaa huomioon oman turvallisuutesi takia.

_____

_____

_____

_____

_____

TARKISTUSLISTA KOULUN LIIKENNETURVALLISUUSTOIMIA VARTEN

OPETTAJILLE

KOULUN LIIKENNETURVALLISUUDEN TARKISTUSLISTA	asia on kunnossa	asia ei ole kunnossa	asia ei liity omaan ympäristöömme, muita kommentteja
1. Koulun piha-alueella:			
vanhemmille on järjestetty paikoitusalue lasten tuomista ja hakemista varten			
kouluaikana autoilijat eivät aja koulun pihaan			
oppilaiden välituntialue on eristetty autoilta			
opettajille on järjestetty erillinen paikoitusalue			
polkupyörille on riittävästi telineitä			
koulukuljetusautot ja retkibussit eivät aja oppilaiden välituntialueelle			
huoltoautot eivät aja pihalla välituntien aikana			
oppilailla on autoista erillinen sisäänkäynti pihaan			

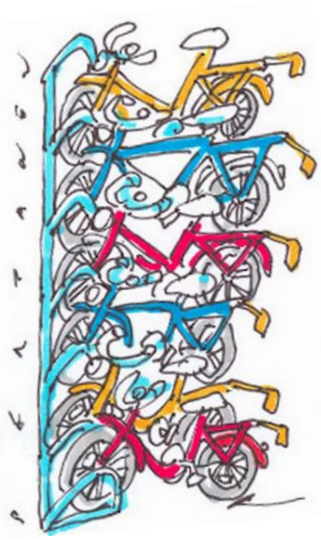

2. Koulun lähiympäristössä:			
oppilaat voivat käyttää kevyen liikenteen väylää			
koulukyytiläiset voidaan tuoda ja hakea siten, että he eivät joudu ylittämään katua			
vanhemmat voivat jättää lapsensa siten, että lapset eivät joudu ylittämään katua			
kouluun pääsee lähimmän kadun alitse/ylitse			
koulun lähikaduilla on 30 tai 40 km/t nopeusrajoitus			
kouluun johtavalla kadulla on töyssyjä			
kouluun johtavan kadun suojatie on oikeassa paikassa			
kouluun johtavalla kadulla on korotettu suojatie			
lähikadun liikennevaloissa on jalankulkijoille oma vaihe			
kouluun johtavalla kadulla ei sallita läpiajoliikennettä			
kouluun johtavalla kadulla ei sallita raskasta läpiajoliikennettä			
koulun ympäristössä on tarpeelliset liikennemerkit			

KOULUN LIIKENNETURVALLISUUDEN TARKISTUSLISTA **3. Oppilaiden toiminta:**	asia on kunnossa	asia ei ole kunnossa	asia ei liity omaan ympäristöömme, muita kommentteja
oppilaat käyttävät koulumatkoillaan turvallisia reittejä			
oppilaat käyttävät pyöräilykypärää			
oppilaat käyttävät heijastimia			
oppilaat käyttävät koulukuljetuksessa turvavyötä			
oppilaat käyttävät vanhempien kyydissä turvavyötä			
oppilaat käyttävät suojatietä			
oppilaat käyttävät ali/ylikulkua			
oppilaat noudattavat liikennevaloja			
bussin edestä tai takaa ei kuljeta kadun yli			
oppilaat eivät leiki ajoradalla			

4. Autoilijoiden toiminta:			
autoilijat noudattavat kieltoa koulun pihaan ajamisesta			
autoilijat eivät peruuta oppilaiden joukossa			
koululaisautonkuljettajat huolehtivat lasten turvavöiden käytöstä			
oppilaita kuljettavat autoilijat käyttävät turvavyötä			
autoilijat eivät aja ylinopeutta koulun lähikadulla			
autoilijat noudattavat koulun lähistöllä liikennevaloja			
kääntyvät autoilijat väistävät liikennevaloissa koululaisia			
autoilijat antavat tietä suojatietä ylittäville oppilaille			

5. Paikallisia ehdotuksia:

KOULUMATKAN VAARANPAIKKAKARTOITUS

VANHEMMILLE

Tällä lomakkeella selvitetään lapsesi koulumatkan mahdollisia vaarallisia paikkoja kuten katuja, risteyksiä ja tienylityksiä. Tarkoituksena on kiinnittää huomiota lasten liikenneturvallisuuteen ja saada parannuksia koulumatkojen ongelmakohtiin. Lomakkeet palautetaan kouluun. Toivomme lisäksi, että käyt yhdessä lapsesi kanssa läpi turvallista kulkemista ongelmapaikoissa, sillä mahdollisten parannusten aikaansaaminen saattaa viedä aikaa. Kääntöpuolella on lisävihjeitä lapsesi turvallisuuden parantamiseksi koulumatkoilla.

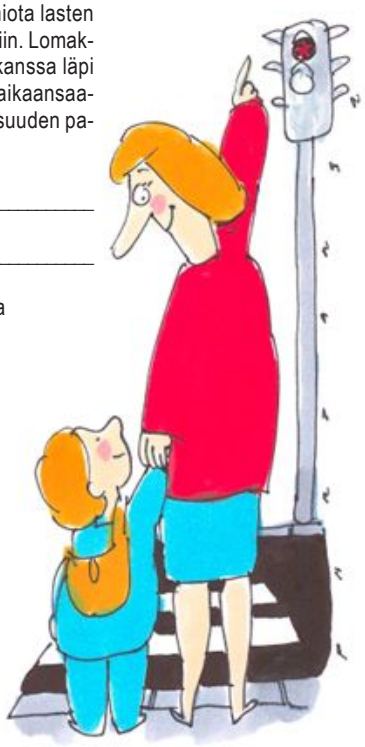

Kunta_____

Koulu_____ Luokka_____

1. Mikä on lapsesi koulureitin vaarallisin paikka? Nimeä kyseinen paikka (esimerkiksi Jokikadun ja Ratakadun risteys).

_____

2. Paikka on vaarallinen, kun lapseni kulkee 1 jalan 2 pyörällä
3 henkilöautossa 4 bussilla 5 koulukuljetuksessa

3. Miksi paikka on lapsellesi vaarallinen tai pelottava?

_____

_____

4. Mitä mielestäsi voitaisiin tehdä, jotta liikenneturvallisuus tässä vaarallisessa paikassa paranisi?

_____

_____

5. Tähän voit tarvittaessa piirtää kartan vaarallisesta paikasta. Jos haluat kiinnittää huomiota myös johonkin muuhun koulumatkaa vaarantavaan asiaan tai paikkaan, voit käyttää tilaa siihen.

LIIKENNETURVA

Grani
goes
green!
Lämna bilen hemma
14- 18.11.2011
Liiku autotta